

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-9-85-39>

УДК 811.111'367'27:821-31Дж.Р.Р.Толкін

Білас А.А., Цибеленко Ю.П.

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗМОВНОГО СИНТАКСИСУ У РОМАНІ ДЖ. Р. Р. ТОЛКІНА «THE LORD OF THE RINGS»

Анотація. У статті розглядаються способи вираження функціональної природи одиниць англійського розмовного синтаксису. Досліджено проблематику функціонування синтаксичних розмовних елементів персонажного мовлення. З'ясовано особливості функціонального навантаження розмовних синтаксичних одиниць у романі Дж. Р. Р. Толкіна «The Lord of the Rings». Функціональні ознаки розмовних речень проявляються у плані перепитування, підхоплення, експресивної реакції, іронії, обурення, глузування. Проаналізовано особливості функцій повторень у діалогічному мовленні: підвищення емоційності висловлення, хвилювання, спонування, впевненість, невпевненість, боязнь, спонтанне прийняття рішення.

Ключові слова: англійське розмовне мовлення, художній текст, функціонування, розмовні синтаксичні одиниці, функція повторень, функція підхоплення, функція підвищення емоційності висловлення.

Bilas Andriy, Tsybelenko Yulia

Vasyl Stefanyk Precarpatian National University

THE FUNCTIONAL FEATURES OF COLLOQUIAL SYNTAX IN J.R.R. TOLKIEN'S NOVEL "THE LORD OF THE RINGS"

Summary. The article considers ways to express the functional nature of the English colloquial syntax units. The examination of specific colloquial syntactic constructions by text analysis allows to establish the linguistic basis of its expressiveness. The expressive means of conversational nature at the syntactic level are defined as syntactic models of sentences that carry additional logical or expressive information that helps to increase the pragmatic efficiency of expression. The problems of the syntactic colloquial elements functioning in character's speech are investigated. The syntactic specificity of colloquial language is that a unit larger than a sentence in dialogic speech is a combination of a series of cues related to structural-semantic interdependence, called dialogic unity. The syntactic stylistic means and techniques of conversational nature create a special organization of expression, which differs from the expression in a neutral form of presentation. The peculiarities of the functional load of colloquial syntactic units in J.R.R. Tolkien's novel "The Lord of the Rings" are clarified. The conversational component of the studied novel is as close as possible to real speech due to the use of a whole set of syntactic constructions of conversational nature. J.R.R. Tolkien saturates his work with various colloquial syntactic elements: exclamatory and interrogative elliptical sentences, omission of structural units of the sentence (subject, predicate, part of the sentence), etc. The functioning of colloquial sentences is manifested in requestioning, picking up, expressive reaction, irony, indignation, ridicule. The masterful combination of different conversational syntactic structures allowed the writer to create an intense emotional effect on the reader of the novel through the use of repetition techniques: increase of emotional expression, fear, spontaneous decision-making. The functional features of colloquial syntactic units, due to a specific situation, made it possible to reproduce the variety of emotions of the characters: excitation, certainty, uncertainty, encouraging. An important component of the emotional potential of the text at the syntactic level is the prepositional position of the emotional components in relation to non-emotional elements.

Keywords: English colloquial speech, fiction text, functioning, colloquial syntactic units, repetition function, pickup function, function of increasing expression emotionality.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сьогодні функціональна експресія синтаксичних розмовних одиниць є однією з активно досліджуваних лінгвістичних явищ. Експресивність розмовного синтаксису художнього тексту розкриває мовну стратегію автора і є одним із засобів мовного впливу на читача. Така авторська експресія знаходить своє вираження у відборі мовних засобів. Синтаксичні стилістичні засоби та прийоми розмовного характеру створюють особливу організацію висловлювання, що відрізняється від висловлення в нейтральній формі викладу [8, с. 95].

Аналіз останніх досліджень цієї проблеми. Питання стилістичних засобів загалом і синтаксичних зокрема висвітлювалися такими

мовознавцями як О.В. Александрова [1], І.В. Арнольд [2], А.А. Білас [10], І.Р. Гальперін, А.В. Головня [3], С.В. Іонова [4], Дж. Ліч і Ж. Свартік [11], В.А. Кухаренко, О.М. Мороховський [6], М. Мюррей, Є.В. Стрельницькая [7], О.М. Торосян [8], В.І. Шаховський [9] та ін.

Виразні засоби розмовного характеру на синтаксичному рівні визначаються як синтаксичні моделі речень, що несуть додаткову логічну чи експресивну інформацію, яка сприяє підвищенню прагматичної ефективності висловлювання [6, с. 138].

Вираження емоційного стану персонажів є однією з головних рис, що відрізняють художню літературу від інших літературних напрямів. Як зазначає О.В. Александрова, хоча письменник при створенні свого твору, мабуть, найменше ду-

має про вживання тих чи інших конкретних синтаксичних конструкцій, розгляд цих конструкцій шляхом аналізу тексту дозволяє встановити лінгвістичні основи його виразності [1, с. 97–98].

Застосування принципу розмежування елементів в структурі англійського розмовного речення дозволяє систематизувати, уточнити і пояснити багато мовних явищ. Зокрема, це допомагає виявити і систематизувати змістовно-рольові моделі речення, зіставити їх із структурно-синтаксичними моделями та їх лінійними варіантами [5, с. 80].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на значну кількість праць, присвячених дослідженню різних синтаксичних явищ, розмовний синтаксис залишається малодослідженою галуззю мовознавства, що пояснюється складністю зазначеної проблематики.

При аналізі емотивно заряджених текстів помічено, що певні емоції тяжіють до певних комунікативних типів висловлювання [7, с. 161]. «Активні», чи, за визначенням І. Канта, стеничні, емоції, такі як гнів, радість, здивування та ін., мають тенденцію виражатися в окличних і запитально-окличних реченнях, а «пасивні», чи астенічні, емоції, такі як смуток, занепокоєння чи нудьга, – в розповідних [9, с. 149; 11, с. 108–133]. Дослідження емотивних текстів показало, що в англійській мові є певні клішовані структури, які тяжіють до емотивних текстів, лексикалізовані фрази: *how + nice, how / where / who / what / why on earth, if only N + V* [9, с. 149–150].

Також важливою складовою емотивного потенціалу тексту на синтаксичному рівні є препозитивне положення емотивних складових по відношенню до неемотивних елементів. Серед ознак емотивного синтаксису С.В. Іонова особливо виділяє конструкції, наближені за своєю будовою до зворотів розмовної мови: еліптичні речення, приєднувальні і парцельовані конструкції, різні типи повторів [4, с. 72–73].

Метою цієї роботи є з'ясування функціональних особливостей розмовного синтаксису у романі Дж. Р. Р. Толкіна «The Lord of the Rings». **Об'єктом** дослідження є англійські розмовні синтаксичні одиниці. **Предметом** дослідження є виявлення та розгляд особливостей функціонування розмовного синтаксису у романі Дж. Р. Р. Толкіна «The Lord of the Rings».

Виклад основного матеріалу. Деякі важливі особливості розмовної мови породжені її переважно діалогічним характером. Синтаксична специфіка розмовної мови полягає в тому, що одиницею більшою, ніж речення, в діалогічному мовленні є поєднання низки реплік, пов'язаних структурно-семантичною взаємозумовленістю, що називається діалогічною єдністю. У більшості випадків це єдності двочленні – питально-відповідні, з підхопленням, з повтором або синтаксично паралельні. Цей зв'язок реплік є причиною поширення односкладних речень [2, с. 353]. У нашій роботі акцентуємо увагу на дослідженні окремих функцій розмовних синтаксичних одиниць у тексті роману Дж. Р. Р. Толкіна «The Lord of the Rings».

Аналіз розмовних синтаксичних елементів дозволив з'ясувати, що роман Дж. Р. Р. Толкіна являє:

1) питально-відповідними єдностями з повторами чи без них: 'Then trust mine,' said Gandalf.

'It is quite made up. Go away and leave it behind. Stop possessing it. Give it to Frodo, and **I will look after him.**' 'All right,' he said with an effort. '**I will**' [12, с. 34];

2) єдностями, утвореними з функцією підхоплення: 'I don't,' said Gandalf grimly. 'It is some time since I last heard the sound of your shears. How long have you been **eavesdropping?**' '**Eavesdropping**, sir? I don't follow you, begging your pardon. There ain't no eaves at Bag End, and that's a fact.' [12, с. 63];

3) єдностями, утвореними з повтором: 'O Wise People!' interrupted Pippin eagerly. 'Tell us about the **Black Riders!**' '**Black Riders?**' 'Why do you ask about **Black Riders?**' [12, с. 81];

4) єдностями синтаксично паралельних реплік: 'Wait a minute!' cried Sam, struck by an idea suggested by fire – wood. 'We might do something with fire!' 'We might,' said Frodo doubtfully. 'We might succeed in roasting Pippin alive inside' [12, с. 118].

Вважається, що як підхоплення, так і повтор виражають експресивну реакцію на слова співрозмовника, але між ними є і певна семантична і структурна різниця. Підхоплення з повтором розвиває діалог, містить нове повідомлення, інколи іронічно спростовує перше, а повтор підсилює експресію мовленнєвої репліки: 'Whatever it may do, it will be **slow, slow** to evil, if you keep it with that purpose,' said Gandalf. '**I hope so,**' said Frodo. 'But **I hope** that you may find some other better keeper soon. But in the meanwhile it seems that I am **a danger, a danger** to all that live near me. I cannot keep the Ring and stay here. I ought to **leave** Bag End, **leave** the Shire, **leave** everything and go away' [12, с. 62].

Підхоплення іноді перериває співрозмовника і змінює напрямок діалогу:

'Well!' said Gandalf at last. 'What are you thinking about? Have you decided what to do?' '**No!**' answered Frodo, '**Or perhaps, yes.** As far as I understand what you have said, I suppose I must keep the Ring and guard it...' [12, с. 62].

Часто повтори обмежуються лише оцінкою почутого і не передають нової інформації: 'Is everything ready?' asked Bilbo. 'Everything packed and labelled?' 'Everything,' they answered [12, с. 35].

Повтори-вигуки виражають обурення, глузування, іронію і рідше позитивну реакцію: '**Hoo**, come now!' said Treebeard. '**Hoom**, hm, ah well.' He paused, looking long at the hobbits. '**Hoom**, ah, well I do not know what to say [12, с. 466].

Можливий повтор-перезапит наповнює емоційністю репліку персонажа: 'I am leaving **everything** to him, of course, except a few oddments. I hope he will be happy. It's time he was his own master now.' '**Everything?**' said Gandalf [12, с. 33].

А.В. Головна висуває логічну тезу про те, що повторення головно використовуються у діалогічному мовленні для підвищення емоційно-сміслового тону висловлення, хвилювання, спонукування, впевненості, невпевненості, боязні, спонтанного прийняття рішення [3, с. 129].

Наведемо виявлені ілюстрації емоційного наповнення повторень у розмовному мовленні персонажів роману «Володар пернів»:

1. 'I am not certain, so I will say no more. I may be able to tell you something when I come back. I am going off **at once**: so this is good-bye for the present.'

'At once!' cried Frodo. 'Why, I thought you were staying on for at least a week. I was looking forward to your help' [12, с. 40]. (**хвилювання**)

2. «So do I,' said Gandalf. 'And I wonder many other things. Goodbye now! Take care of yourself! Look out for me, especially at unlikely times! Good-bye!» [12, с. 31]. (**спонукання**)

3. «Put it out! Put it out!» cried Merry. 'He'll squeeze me in two, if you don't. He says so!' 'Put it out! Put it out!' begged Merry [12, с. 118]. (**впевненість**)

4. 'Got you, Gorbag!' he cried. 'Not quite dead, eh? Well, I'll finish my job now' [12, с. 906]. (**невпевненість**)

Трапляється перепитування зі скороченням речення у розмовному мовленні персонажів роману Дж. Р. Р. Толкіна: 'How long have you **known** all this?' asked Frodo again. '**Known**?' said Gandalf. 'I have **known** much that only the Wise know, Frodo. But if you mean "**known** about this ring", well... [12, с. 47]. Подібно до того, як речення, що не містять запитання, можуть бути використані для отримання інформації, так само можна використовувати питальні речення для інших цілей, крім постановки питань [10, с. 2].

Очевидний стилістичний ефект досягається при поєднанні повторення та емфатичних конструкцій, наприклад, it is/was he/that, who: 'And they **who** dwell beyond the Sea would not receive it: for good or ill it belongs to Middle-earth; **it is** for us **who** still dwell here to deal with it' [12, с. 2].

Така комбінація стилістичних засобів сприяє акцентуації явища або процесу: **It was** Gilgalad, Elven-king and Elendil of Westnesse **who** overthrew Sauron, though they themselves perished in the deed; **and** Isildur Elendil's son cut the Ring from Sauron's hand **and** took it for his own [12, с. 52].

Очевидний емотивний ефект досягається у використанні повторення синтаксичних одиниць. Повторення може слугувати засобом створення ефекту безкінечності, для створення емфатичного ефекту, для підтвердження впевненості у своїх судженнях [3, с. 129] тощо.

Ефект безкінечності притаманний, зокрема, репліці Сема з повторами *sailing, sailing, sailing*: 'They are sailing, sailing, sailing over the Sea, they are going into the West and leaving us' [12, с. 45].

Емфатичного ефекту набуває висловлення Тома завдяки повторенню *merry dol* зі зміною: 'Hey! Come **merry dol! derry dol!** My hearties!' [12, с. 128].

Підтвердження впевненості у своїх судженнях спостерігається у такій репліці з повтором: **Ring a ding dillo!** Wake now, my merry friends! Forget the nightly noises! **Ring a ding dillo del!** derry del, my hearties! [12, с. 128].

Поєднання різноманітних типів синтаксичних зв'язків передбачає створення відношень в площині їхньої взаємодії: Then Bilbo would read passages from his book (which still seemed very incomplete), or scraps of his verses, or would take notes of Frodo's adventures [12, с. 277].

Висновки і пропозиції. Аналіз одиниць розмовного синтаксису одиниць романі Дж. Р. Р. Толкіна «The Lord of the Rings» набуває особливого значення через його малодослідженість. Розмовний компонент досліджуваного роману максимально наближений до реального мовлення завдяки використанню цілого комплексу синтаксичних конструкцій розмовного характеру. Дж. Р. Р. Толкін насичує свій твір різноманітними розмовними синтаксичними елементами: окличними і питальними еліптичними реченнями, опущенням структурних одиниць речення (підмета, присудка, частини речення), повтореннями та ін.

Майстерне поєднання різних розмовних синтаксичних структур дозволило письменнику створити інтенсивний емотивний ефект на читача роману з допомогою застосування прийомів перепитувань, уточнення. Функціональні особливості розмовних синтаксичних одиниць, зумовлених конкретною ситуацією, уможливили відтворення різноманіття емоцій персонажів: хвилювання, впевненість, невпевненість, спонукання.

Перспективним видається дослідження розмовних синтаксичних засобів англійської мови у площині з'ясування можливих способів і засобів їх відтворення в українському перекладі.

Список літератури:

1. Александрова О.В. Проблемы экспрессивного синтаксиса: на материале английского языка. Москва : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2008. 216 с.
2. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык. 10-е изд., стер. Москва : Флинта, 2010. 384 с.
3. Головня А.В. Особенности синтаксичної організації художньої прози Редьярда Кіплінга. *Культура народів Причорномор'я*. 2007. № 110. Т. 1. С. 128–130.
4. Ионова С.В. Эмотивность текста как лингвистическая проблема : дис. канд. филол. наук. Волгоград, 1998. 197 с.
5. Образцова Е.М. Линейная организация высказывания как межъязыковая универсалия (на материале английского, русского и украинского языков) : монография. Одесса : Феникс, 2010. 400 с.
6. Стилистика английского языка / А.Н. Мороховский, О.И. Воробьева, Н.И. Лихошерст, З.В. Тимощенко. Киев : Высшая школа, 1991. 272 с.
7. Стрельницкая Е.В. Синтаксические средства выражения эмоционального состояния персонажа и особенности их использования при переводе художественных текстов с английского языка на русский. *Известия Санкт-Петербургского государственного экономического университета*. 2010. № 3. С. 161–163.
8. Торосян О. М. Прагматичний потенціал експресивного синтаксису. *Science Review*. 2018. № 2(9). Vol. 6. P. 94–99.
9. Шаховский В.И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1987. 192 с.
10. Bilas Andriy (2019). Rendering Function Features of the French Colloquial Interrogative Constructions in Ukrainian Fiction Translation. *Advanced Education*, Issue 12, pp. 188–195.
11. Leech G., Svartvik J. A. (1983). *Communicative Grammar of English*. Moscow : Prosvesheniye.
12. Tolkien J.R.R. (2005). *The Lord of the Rings*. Parts 1–3. N. Y. : Harper Collins Publishers.

References:

1. Alexandrova, O.V. (2008) *Problemy ekspressivnogo sintaksisa: na materiale angliyskogo yazyka* [Expressive syntax problems: on the material of the English language]. Moscow: Book house "LIBROKOM".
2. Arnold, I.V. (2010). *Stilistika. Sovremennyy angliyskiy yazyk* [Stylistics. Modern English]. 10-e izd., ster. Moscow: Flinta.
3. Golovnya, A.V. (2007). Osoblyvosti syntaktychnoyi organizatsiyi xudozhnoyi prozy Redyarda Kiplinga [Features of the syntactic organization of Rudyard Kipling's fiction]. *Culture of the peoples of the Black Sea region*, № 110, vol. 1, pp. 128–130.
4. Ionova, S.V. (1998). *Emotivnost teksta kak lingvisticheskaya problema* [Text emotiveness as a linguistic problem: dis]. (PhD Thesis), Volgograd.
5. Obratsova, E.M. (2010). *Lineynaya organizatsiya vyskazyvaniya kak mezhyazykovaya universaliya (na materiale angliyskogo, russkogo i ukrainskogo yazykov)* [Linear organization of utterance as an interlingual universal (based on the material of English, Russian and Ukrainian languages)]. Odessa: Fenix.
6. *Stilistika angliyskogo yazyka* [Stylistics of English] (1991). Morokhovskiy A.N., Vorobyova O.I., Likhosherst N.I., Tymoshenko Z.V. Kyiv: Vysshaya shkola.
7. Strelnitskaya, E.V. (2010). Sintaksicheskie sredstva vyrazheniya emotsionalnogo sostoyaniya personazha i osobennosti ikh ispolzovaniya pri perevode khudozhestvennykh tekstov s angliyskogo yazyka na russkiy [Syntactic means of expressing the emotional state of a character and the peculiarities of their use in translating literary texts from English into Russian]. *Bulletin of the St. Petersburg State University of Economics*, vol. 3, pp. 161–163.
8. Torosyan, O.M. (2018). Pragmatychnyj potencial ekspresyvnogo syntaksysu. [Pragmatic potential of expressive syntax]. *Science Review*, № 2(9), vol. 6, pp. 94–99.
9. Shakhovskiy, V.I. (1987). *Kategorizatsiya emotsiy v leksiko-semanticheskoy sisteme yazyka*. [Categorization of emotions in the lexical-semantic system of the language]. Voronezh: Voronezh University Publishing House.
10. Bilas Andriy (2019). Rendering Function Features of the French Colloquial Interrogative Constructions in Ukrainian Fiction Translation. *Advanced Education*, issue 12, pp. 188–195.
11. Leech G., Svartvik J. A. (1983). *Communicative Grammar of English*. Moscow: Prosvesheniye.
12. Tolkien J.R.R. (2005). *The Lord of the Rings*. Parts 1–3. N. Y.: Harper Collins Publishers.